

Kunst og litteratur, der udfordrer grænser

Kunst og litteratur er for mange mennesker et universalistisk rum, hvor man kan udtrykke sig i form af billeder, malerier, ritualer og meget mere. Visse former for kunst og litteratur udfordrer grænser, og kan virke provokerende og stødende for det enkelte individ eller visse samfundsgrupper. Der er en tendens til at kunstnere i større grad er begyndt at afvige fra den almene æstetiske måde at udfolde sig kunstnerisk og litteraturmæssigt på, som et resultat af mere provokerende og opsigtsvækkende værker. Dette kan fremføres ved at udstille politiske budskaber via kunsten, hvorved folk formår at ytre sig via deres kunstneriske frihed. Nogle former for kunst kan være et råb om hjælp, hvorved marginaliserede mennesker i kunstens verden kan ytre sig og få afløb igennem kunsten og litteraturen. Spørgsmålet er, om nogle former for kunst og litteratur er for grænseoverskridende?

Definitionen på kunst har udviklet sig markant igennem historien. I sin artikel ”Frihed er det bedste guld” fra Weekendavisen 29.12.17 præsenterer Poul Erik Tøjner udtrykkene *trigger warnings* og *safe spaces*. For Tøjner er *trigger warnings* som et vejskilt, der skal lede unge studerende ned ad den såkaldte margueriterute, og væk fra begivenheder der kan fremstå ubehagelige. Dette fænomen udtrykker et fundamentalt angreb på, hvad kunst og litteratur i virkeligheden er. For hvorfor skal vi skærmes mod ubehageligheder, når det netop er det kunsten kan vise os i et trygt rum? Her kommer ingen jo til skade. Det samme gælder i et *Safe space*, som Tøjner beskriver som et moralsk tilrettelagt rum, hvor det enkelte individ ikke udfordres. Men er det ikke lidt overdrevet at tro, at unge mennesker på den måde skal beskyttes? I bund og grund er spørgsmålet, hvilken indflydelse kunst overhovedet kan have på os som mennesker. Kan det få os til at tænke bestemte tanker? Hvis det er tilfældet, så er det muligt, at vi skal overveje, hvad vi udstiller. Men så gælder det samme for film, litteratur og alt muligt andet. Er det der vi vil hen?

Det er også af moralske og sexistiske grunde, at det er blevet diskuteret, om museet burde fjerne den polskfranske kunstner Balthus’ maleri fra 1938 af en ung pige ved navn Thérèse fra Metropolitan Museum, som nogen mener sidder i en seksuelt udfordrende stilling. Det er klart, som Tøjner er inde på, at der findes enkelte mennesker, som har været udsat for ubehagelige oplevelser i deres opvækst fx sexisme og voldtægt, og som derfor måske vil have svært ved at se på dette maleri. Men betyder det, at der skal indføres censur? Jeg tænker, at kunstens rolle netop er at kunne vise aspekter af livet, som får os til at reflektere over ting i vores samfund. Derfor vil det ikke give

mening at fjerne et værk, som kan give os mulighed for at diskutere vigtige dele af vores samfund. Hvis billedet ikke havde hængt der, havde jeg fx aldrig skrevet denne stil. Metropolitan Museum har da også fastslået, at et museum er et hus hvor alle former for kunst må være uanset, hvad de måtte handle om.

5 Derfor kan opfattelsen af *kunstnerisk frihed* variere. Nogle mennesker kan blive voldsomt provokeret af bestemte udtryk, mens andre kan finde det helt ok. Men det er netop kunstens rolle også at kunne lægge op til den diskussion. Det kommer fx fint til udtryk i eksemplet med Balthus' maleri, hvor nogle mennesker mener, at det var et provokerende og pædofilt værk, mens andre mente, at det bare var kunst. Kunstværker overskrider grænser.

10

Kunst rummer kan både være udfordrende og provokerende, undertrykkende, æstetisk, mondant, storslået eller kedeligt. Forfatter og debattør Rudolf Broby-Johansen udgav i 1922 digtsamlingen "BLOD", som dog ikke blev udgivet for offentligheden før 1968, hvori digtet "BORDELPIGE DRÆBER UFØDT" fremstod ekstra bemærkelsesværdigt. Digtet er en kort tekst, som omhandler en bordelpige der dræber et ufødt barn ved at bore en strikkepind ind i sin mave. Formålet med et sådant værk kan være retten til at ytre sig og provokere. Digtet er barskt og uhyggeligt, og kan udfordre grænsen hos mennesker, der er imod abort, fordi den viser alternativet.

15

Spørgsmålet er, om den enkelte kunstners selvcensur er blevet svækket, fordi grænsen for de voldsomt provokerende værker er blevet overskredet mange gange. Bliver det stadig sværere for kunstnerne at finde områder, hvor de kan provokere? Ethvert menneske bliver påvirket forskelligt af de omtalte værker, og har dermed en individuel grænse for hvad der er rigtigt og forkert. Derfor vil der altid eksistere grænser, som kan overskrides. Men er det kunstnerisk frihed blot at kunne provokere som man vil? Har kunsten ingen anden rolle end blot at skulle provokere?

20

25

Rudolf Broby-Johansen har sin helt egen ide om hvad kunstnerisk frihed indebærer. Kunstnerisk frihed betyder grundlæggende, at kunstneren har friheden til at gå ud over grænsen for, hvad vi andre mener er kunst. Men kunstnere kan af og til også jage en vis form for opmærksomhed, fordi de har et bestemt budskab med deres værk. Hvad er Rudolf Broby-Johansens budskab? Er det en kritik af prostitution? Af manglen på mulighed for at få abort? Et tabu som abort drejes til en morderisk og uforskammet handling. Kunsten og litteraturen er en anden måde at ytre sig på end gennem sociale medier eller demonstrationer. Kunst og litteratur er individets stemme, og kan være

30

autentisk og bemærkelsesværdig på en anden måde. Bag hvert værk er der en historie, som kun kunstneren selv kan fortælle.

- 5 Det er derfor tydeligt, at nogle former for kunst formår at udfordre en grænse for visse samfundsgrupper eller mennesker som vi har set hos både Broby-Johansen og Balthus. De udfordrer de vante forestillinger vi har om kunst og litteratur, og fremstår som rariteter i forhold til meget af den kunst vi ser til hverdag. Kunsten og litteraturen kan let komme til at ruske i tabuerne, og her vil nogle mene at en kunstner har et eget ansvar for at begrænse sit værk indenfor den gode morals navn, imens andre ville mene at kunst i sig selv går ud på at udfordre grænser.
- 10 Jeg tror at alle mennesker har en personlig grænse for hvornår noget er for meget, og dermed vil der altid være kunst, som ville kunne provokere og støde nogle mennesker. Men er det ikke altid på eget ansvar, som Metropolitan Museum mener, at træde ind på et museum? Måske skulle der i virkeligheden stå et helt andet skilt ved indgangen: ”pas på, du risikerer at blive provokeret voldsomt, og dit liv forandret for evigt!”